

ELŐSZÓ

Costantino Mortati neve – miközben az olasz közjogi gondolkodásban igen nagyra tartják, és az első köztársasági alkotmány atyjának tekintik – hazánkban meglehetősen ismeretlen mind a jogtudomány, mind a politikatudomány művelőinek körében. E sorok szerzőjének egy-két elemzésén¹ és néhány elszórt szakirodalmi utaláson kívül² ritkán hivatkoznak rá. Én magam akkor találkoztam vele, amikor a győri Széchenyi István Egyetem Universitas Alapítványának köszönhetően fél évet tölthettem a római „La Sapienza” Egyetem Politikai Tudományok Karán. E római tanulmányút kutatási témája a XX. századi olasz politikai rendszerek voltak, s ennek kapcsán megkerülhetetlennek számított az 1948-as olasz köztársasági alkotmány és az annak megszületése körüli alkotmányjogi viták tanulmányozása, amiben a calabriai származású jogász professzornak igen jelentős szerep jutott. Ugyancsak ekkor, 2010-ben, ajánlotta figyelmembe a kutatásaimat segítő Carlo Mongardini professzor Mortatinak az 1940-ben publikált művét a materiális alkotmány elméletéről.

Az első köztársasági alkotmány atyjának tekintett jogtudóst igen nagy tisztelet övezi az olasz közjogi gondolkodásban. Példátlan elismeréssel illetik, akár a közjogi gondolkodás szempontjából meghatározó műveit idézik, akár az alkotmányozás folyamatában kardinális szerepet játszó kereszténydemokrata politikust, akár a több mint egy évtizeden át tevékenykedő alkotmánybíróvá veszik számba. Tanítványi köre jelentősnek

¹Lásd EGRESI Katalin: Costantino Mortati közjogtudományi munkássága. *Pro futuro*, 2013/2. pp. 23–41., Carl Schmitt olasz recepciója Costantino Mortati alkotmányelméletében. *Jog Állam Politika*, 2016/3. pp. 53–70., Érvek és ellenérvek a régiókkal kapcsolatban az olasz alkotmányozás folyamatában. *De iurisprudentia et iure publico*, 2013/3. pp. 1–26., valamint EGRESI Katalin: *Az olasz alkotmány Alkotmánytörténet, alkotmányelmélet, alkotmányos rendelkezések*. Gondolat, Budapest, 2013. passim.

²Lásd például BERÉNYI Márk: Az olasz alkotmányreform-folyamat főbb aspektusai, avagy búcsú a szimmetrikus bikameralizmustól. *Külügyi Szemle*, 2016/1. pp. 54–67. és MANDÁK Fanni: *A politika prezidencializációja – Magyarország, Olaszország*. Doktori értekezés. NKE Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola, Budapest, Kézirat, 2014.

mondható mind a dél-itáliai egyetemeken, mind a római „La Sapienza” egyetemen, ahol személyes hagyatéka jelentős része is megtalálható.

Ebből következően egyáltalán nem érdektelen egy hosszú és a magyar közjogi kérdések iránt érdeklődő olvasók számára teljesen ismeretlen életút bemutatása, hiszen a XX. század három különböző politikai rendszerét, azok válságát és bukását megélő tudós-politikus-alkotmányjogász gondolatai időállóak lehetnek. A Risorgimento örökségére építő fiatal olasz nemzeti államot az I. világháború és az azt követő néhány év nagyon hamar romba döntötte. A fasizmus alig két évtizedig tartó politikai rendszere nem élte túl a II. világháborút. A háború utáni eufória hangulatában másfél év alatt született meg a köztársasági alkotmány, amely mintaértékűnek számított Nyugat-Európában. Az alkotmányban lefektetett alkotmányos alapelvek és értékek, az arra épülő közjogi intézményrendszer elhozta annak az ígéretét, hogy az olasz társadalom végre demokratikus politikai rendszer keretei között éljen. Az első köztársaság időszakának nevezett négy és fél évtized (1948–1993) ugyanakkor már az 1960/70-es évek fordulójától számos politikai, gazdasági és társadalmi válságtünetről árulkodott. Costantino Mortati élete éppen ebben a válságperiódusban ért véget.

Mit mondhat számunkra egy olasz közjogász az alkotmányról, az államról és a jogrendszerről? Hogyan viszonyulhat valaki tudósként, közszereplőként és magánemberként ennyi politikai rendszerhez, ha egyszer hosszú élet adatik meg számára? Lehet-e politikusként tudósnak maradni és tudósként politizálni? Ezek a kérdések újra és újra felmerültek bennem arra késztetve, hogy hozzákezdjek egy eseményekben, személyes példamutatókban és nem kevés kudarcban teli életút megírásának. A kihívás egyáltalán nem volt csekély. Nemesak egy jelentős személy életének egyes állomásait kellett áttekinteni, hanem egy rendkívüli tiszteletnek örvendő személyiséget elhelyezni az egyes politikai rendszerek sodrában.

Mindebben nagy segítségemre volt a fent említett római egyetem Politikai Tudományok Tanszékének tanszékvezető egyetemi professzora, Fulco Lanchester, aki számos művet szentelt az olasz közjogtudós személyes életútjának, különösen a fiatal éveinek, azon túl, hogy feldolgozta a közjogi munkásság szempontjából döntően fontos műveket. Ugyancsak köszönettel tartozom a Firenzei Egyetem Jogtudományi Kara vezető professzorának, Maurizio Fioravantinak, hiszen a modern olasz közjogi gondolkodás történetének, doktrínáinak feldolgozásával jelentős mértékben járult hozzá ahhoz, hogy a közjogi elméletek hálójában elhelyezhessem Mortati életművét. Ezen túlmenően szűkebb munkahelyemen a győri

Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Karának Jogelméleti Tanszékén folytatott szakmai beszélgetések Szigeti Péter és Takács Péter tanszékvezető urakkal ugyancsak hozzásegítettek a jogelméleti indíttatású gondolatok megértéséhez.

Végül, de nem utolsósorban a Balassi Intézet által meghirdetett Campus Hungary rövid (B/2/R/3449. számú) és hosszú (B2/24/8319 számú) oktatói ösztöndíjainak köszönhetően több alkalommal is visszatérhettem Olaszországba, hogy a fiesolei és a firenzei egyetemek könyvtáraiban, a római egyetemen és a parlamenti könyvtárban összegyűjtsem a szükséges anyagokat. A 2013-ban megjelent „Az olasz alkotmány. Alkotmánytörténet, alkotmányelmélet és alkotmányos rendelkezések” című monográfiám már részben érintette a közjogi gonolkodás és az alkotmányozás egyes kérdéseit, amelyekre ez alkalommal támaszkodtam, ezt az egyes alfejezetekben jelezni fogom. A monográfia egyúttal a K 108790. számú, *A modern állam változásai – Történeti perspektívák és a jelenkori kihívásokra adott válaszok* című OTKA-kutatás része.

A szerző